

עין משפט
גזר מצוה

עו א מיי פכיד מהל מכירה הל' ט סמג עשן פט טושע ח"מ סי' רנח סעי' ו בהגיה:
עוז ב מיי פ"ב מהל' טוען סעי' א ועין במ"מ סמג עשין לה טושע"מ ח"מ סי' קמח סעיף א וסעיף יח:
ע"ב ג מיי פכיד מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פט טושע"מ ח"מ סי' רטז סעיף ו:
פ ד מיי פ"ו מהל' כלאים הלכה ב ע"ש כ"מ סמג לאלן כפ טושע"מ י"ד סי' רלו סעיף לנ:

רבינו גרשום

אבל אירושנו דמכחשו באורא. שרשים ואין יכול לזרזו תחתיהם מפני שענפין פעכבין מימי הכתר שבלא ידו עליהן כיון קא מכחשי דאיי שיר לעצמו מקום האילנות: לרי עקבא. מכר לו גמי מקום האילנות ונאסילו לרב ובדי דאמר לעיל להיבא דמכר לשנים שדהו זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אין לו לבעל האילנות כלל בקרקע. הני מלי גבי שני לקוחות דהא עשין לי מכר הקרקע והאי טעין לי מכר האילנות משום הכי אין לו דמצי למימר לו בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי כו'. אבל הכא להיבא דמכר אילנותיו לחד ושייר בקרקע לפניו ודאי מודה רב ובדי דיש לו קרקע מקום אילנות דמכר בעין יפה מוכר. ורבנן דמפלגי

על ר' עקיבא סברי לית ליה ואפי' לרב פפא דאמר לעיל יש לו הני מלי גבי שני לקוחות דמצי למימר ליה בעל האילנות לדידיך הקרקע כי היכי דלדידיך בעין יפה מכר דאי שיר בקרקע לפניו לדידי גמי בעין יפה מכר לי מקום האילנות. אבל הכא היבא דשייר קרקע לפניו מוכר בעין רעה מוכר ולא גמר וקנה ליה מקום האילנות: אבלן. הני אילנות רצופין. כגון שהיו גטועין בבית סאה אחת ט"ו אילנות ודיניהו להיות י' וזה לא. אינה חזקה דמצי למימר ליה מערער. ההזקת כשאר חזקתין של אחרים: האי שדה גטועה מישרא דאספסתא. ערוגה מלאה אספסתא שרצופין הן זה עם זה במאי קני לעצים האי גמי לא מכר אלא לעצים: שדה כרם. הגטוע על פחות מד' אמות דבין גפנה לגפנה ליכא ד' אמות כדי עבודת הכרם אינו כרם ומותר להביא זרע אחר לשם ואינו עובר. וחכ"א הוי זה כרם ודומין הגפנים אמצעים כאינן הכא גמי סבירא להו לחכמים שדואן אותן שערפין על

מוטע י' לבית סאה כאילו אינו ומכר לו את הקרקע ורכי שמעון ס"ל כרבא והיינו כתבאנא: משיפולי אילן. היינו מקום תפישת השרשין וכן התהום כל אותו קרקע מכר לו והיינו מזה ביונות של אילן דאי אמרין קנה בקרקע ברחוב הענפים היינו יותר מדאי ואי אמרין לא קנה אלא כנגד עובי קורות האילן היינו מעט יותר מדאי אבל משיפוליה היינו יותר מעובי

לז:

דאי לא מצי למימר ליה עקור אינך שקול וזי"ל. פירוש לכשיבש א' ובאלו טעמא דמכחשי ארעא אי לא משיר מני א"ל עקור אילנא דעל כרחו לא יעכב האילן בשדהו ועוד שרואה לזרוע מקום האילן:^א
מכר איננות ושייר קרקע. פ"ה דבז' אילנות איירי דגז' הכל מודין דקנה קרקע כדתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא.) ומוקי לה בגמ' כרבנן ודחי ומוקי לה אפי' כר"ע ולפי אחי כר"ע וכן מוכח בסוף המוכר את הבית (שם דף עב. ושם) דקמני הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה כו' בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע ופרין ^(ו) מיניה אילנא רבי עקיבא האמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש פי' ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את האילנות אלמא משמע דקנה אילן אחד נמי קנה קרקע ואין נראה לר"י דהא כיון דהא דתנן בהמוכר את הספינה (שם דף פא.) קנה ג' קנה קרקע מוקי נמי כר"ע א"כ ע"כ לר"ע בשנים לא קנה קרקע דהכי משמע דוקא ג' קנה קרקע אבל ב' לא קנה קרקע נלך יש לפרש להא דשמעמין גז' אילנות ואע"ג דבעלמא גז' קנה קרקע שאני הכא דמיייר כגון שאין שם קרקע אלא לזורך האילנות ופירש בזה"ש שמשיר הקרקע לעצמו ^(ו) או בשדה גדול' ואומר בפירוש שכל הקרקע משיר ולכ"ע לא קנה בגוף הקרקע כלום אלא למ"ד מוכר בעין יפה מוכר יכול לטעו אחר

במקומו כשיבש והאיא דהמוכר את הבית ה"פ מני אילנא ר"ע ואליבא דרבנן דר"ש דסבירא להו מקדיש בעין יפה הוא מקדיש את אומר מוכר בעין יפה הוא מוכר וכל שכן מקדיש ולא רבנן ואליבא דרבנן דר' שמעון דאמרו במקדיש הקדיש את כולן הרי אומר מוכר בעין רעה מוכר אבל מקדיש בעין יפה מקדיש וכיון דסבירא להו דכולי האי מקדיש בעין יפה ^(ו) ממכר דאפי' צור דות שאין הקרקע צריך להם הקדיש כ"ש במקדיש את האילן שהקדיש את הקרקע הצריכה לאילן ואע"ג דמכר לא מכר את הקרקע ומיאו אהאיא דבחר הכי אי אפשר לפרש כן [דקאמרן] אלא פשיטא הא ואליבא דמאן אילנא איבא דר"ע הא אמר מוכר בעין יפה מוכר כ"ש מקדיש ומ"מ יש לפרש בדוחק דפרין מסבירא כיון דמוכר בעין יפה מוכר אית לן למימר דמקדיש כל שכן דיותר מעט בעין יפה מקדיש ובאילן אחד נמי הקדיש המקדיש את הקרקע אע"ג דמכר לא קנה ועוד יש לפרש דלא מכח הקדש זה אחר זה דייק הכס דבעין רעה מקדיש אלא דייק מדקמני הקדיש שלשה אילנות ממטע י' לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע כולה לפיכך כשהוא פודה פודה לפי בית זרע חומר שעורים כו' ואי ס"ל דבעין יפה מקדיש אע"פ שהקדיש את הקרקע ואת האילנות בבת אחת^א ר"ל למימר פודה וחחר ופודה ופודה תחלה את האילנות בשוין וחחר ופודה את הקרקע לפי בית זרע חומר שעורים כדאמר רב הונא בפרק יש בערסין (ערכין דף יד.) הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודה פודה את האילן בשוויין וחחר ופודה קרקע לפי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלמא סבר רב הונא מקדיש כו' ^א איחייביה ר"נ לרב הונא ופרין ליה מבזרימא דהמוכר את הבית ומשני הא מני ר"ש היא דאמר בעין רעה הוא מקדיש והשאת מדקדק לקמן בפשיטות דכולה סוגיא דלקמן אליבא דרב הונא קיימא לטעמיה ^(ט) דאמר'י בנס' ערכין (שם) בעין יפה הוא מקדיש: **אִינָךְ כרם**. ואין צריך להרחיק זרע ד' אמות אלא שלשה טפחים כעין ^(י) כרם יחיד ^ה ולענין מי שנטע כרם ולא חיללו דאינו חוזר מן המלחמה: קני

במפחרין וגזי מכרן רזופין יש לו קרקע ולר"ש אין לו קרקע והיינו כתנאי דמילתא דרבא תנאי היא כר"ש ודלא כרבנן. ובהמוכר את הספינה (לקמן פב:) מפרש כמה יהו מרוחקין יותר מד' אמות ואכתי הוי כרס: קני ליה. הלוקח לקרקע: **משיפולא עד הסומא**. שוליו (שמות כח) מתרגמינן שיפולוהי. כלומר כל הקרקע ^(ט) בשולי האילן דהיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע. שאע"פ שדקל יחיד הוא ותנן דאפי' ב' אין לו קרקע ה"מ סביבות האילן הוא דאין לו כלום כמו שיש לג' ביניהן ומואה להן כמלא אורה וסלו אבל תמחיו דאילן מהיא אית ליה דכיון דאילן לפירוטיו קויה להתקיים מקרקע זו גם אם ימות האילן יטע אחר במקומו. ואשמעינן נמי דאין צעל השדה יכול לחפור תחת האילן אפילו למטה מאלף אמה:

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

דקא מנחשי. השרשים בקרקע וגם מעבצין את המחרשה ודאי אסיק אדעתיה לשייר לעצמו קרקע סביבות האילנות כדי שלא יוכל הלוקח לערער עליו ולומר כשיבשו אילנותיו עקור אילנותיך שקול וזיל דהא מוקי לארעאי: **לימא ליה**. כשיבש האילן: **מכר אילנות ושייר**

קרקע לפניו. שפירש לו כן האילנות אינו מוכר לך והקרקע אינו מעכב לעצמי: **פלוגתא דר"ע ורבנן**. בין לרב זבד בין לרב פפא. ובשני אילנות מייירי דבשלשה אילנות הכל מודים דקנה קרקע כדתנן סתמא בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא.) ומוקמינן לה בגמ' ^א כר"ע ומיהו רישא דקמני גזי שנים אין לו קרקע לאו ר"ע היא כדמוכח בשילהי המוכר את הבית (לקמן דף עב.) והתם פרשין לה: **ר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר אים לוי**. ללוקח מקום האילנות על הקרקע לטעו אחרים במקומן כשיממו: **לרבנן אין לו**. קרקע ואם ימותו לא יטע אחרים במקומן כדתנן סתמא [פא] הקונה שני אילנות לא קנה קרקע: **אפי' לרב זבד כו'**. כלומר דרב זבד נמי מצי למימר אליבא דר"ע ולא הויא מילתיה כתנאי אלא כדברי הכל: **ה"מ**. דקאמר רב זבד [ע"א] אין לו קרקע גזי ב' לקוחות כדפרישית לעיל [שם]: **לית לי באילנות**. לא צעזים ולא בפירות: **לית לך בקרקעות**. אפי' במקום האילן וכשיבש מעקרנו ותלך: **ה"מ**. דיש לו ^(ט) קרקעות: **גזי שני לקוחות דאמר**. צעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך זבין

בעין יפה מה שמכר לך מן הקרקע על מנת להיות הקרקע שלך עולמית היא ופירותיה: **אף לדידי זבין בעין יפכ**. שאוכל פירות אילנותי לעולם שאם ימותו אטע אחרים תחתיהן דאין אדם חוטא ולא לו למכור לזה בעין יפה ולזה בעין רעה: **אבל הכא**. שעיכב לעצמו כל לגזי עצמו בעין רעה מוכר כדי לשייר לעצמו: **אכלן רזופין**. להני שלשים אילנות כגון שנטועין ט"ו צבית סאה אינה חזקה ואפילו אכלן כולן כל שלש שנים דלא אחזיק כדמחזקי אינשי דאין ראויין לקיים ^(ט) אלא לעקור ולשרש: **מסיקף לה רבא אלא מעשה**. כיון דמשום דנטועין מחוצרין לא הויא חזקה: **האי מישרא**. ערוגה דאספסתא במאי קני לה הרי ^(י) ורועה לרופא ו**אפי' אמרי' בריש פירקין [מ:]** דהוי חזקה. ומיאו לאו אתקפסתא מעלמא היא דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה האי מכחיש בארעא טפי והאי לא מכחיש טפי אלא רבא הוא דלית ליה האי סבירא ובמילתא צעלמא הוא דמוקי להו לנהרדעי. ויש לפרש אכלן רזופין אינה חזקה שסופן לשרש אותן ולפזר נטיעתן שכן דרך אילנות לנטוע הרבה תחלה ביחד ואחר שגדלו מפזרים אותן הלכך לא היו חזקה הואיל ולשרש קיימי ואין זו עיקר גידולן ורצויה לדבר דגזי נטיעות אשכחן י' לבית סאה ובאילנות אמרו ג' לבית סאה ועל כרחך נטיעות היו מוכרות והיו י' לבית סאה ואח"כ מיעטום לג' לבית סאה וכן דרך אספסתא כמו כן לזרעה הרבה ביחד רזופין כמו שעושין לכרישין וכרוב ואח"כ עוקרין אותן וממלא מהן ערוגה גדולה והיינו דפרין רבא אלא מעמה האי מישרא דאספסתא כו'. כן נראה בעיני: **אלא אמר רבא**. אי אית לן למימר מידי ברזופין הכי אמרינן: **מכרן רזופין אין לו קרקע**. כגון שנטועין יותר מי' צבית סאה דהכא לא אמרי' הקונה שלשה אילנות קנה קרקע דאין זה שדה האילן דלעקור ולשרש קיימא: **על פהום מד' אמות**. שאין בין שורה לשורה אלא ג' אמות אינו כרם והמציא זרע לשם אינו לוקח משום לא מורע כרמך כלאים (דברים כב) ומותרין בצבילה: **האמנעיים**. שורה בין שתי שורות רואין כאליו אינה והוו להו שש אמות בין שורה לשורה. ולעיל נמי גזי מכרן רזופין לרבנן רואין את האמנעיים כאליו אינן ודינן

לעיל נמי גזי מכרן רזופין לרבנן רואין את האמנעיים כאליו אינן ודינן (שמות כח) מתרגמינן שיפולוהי. כלומר כל הקרקע ^(ט) בשולי האילן דהיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע. שאע"פ שדקל יחיד הוא ותנן דאפי' ב' אין לו קרקע ה"מ סביבות האילן הוא דאין לו כלום כמו שיש לג' ביניהן ומואה להן כמלא אורה וסלו אבל תמחיו דאילן מהיא אית ליה דכיון דאילן לפירוטיו קויה להתקיים מקרקע זו גם אם ימות האילן יטע אחר במקומו. ואשמעינן נמי דאין צעל השדה יכול לחפור תחת האילן אפילו למטה מאלף אמה: מתקין

מסורת הש"ס

א) כלאים פ"ה מ"ב עיבזין ג: לקמן פג. קב: ב ערכין יד: א י"ל: כדנזן ודמי ומוקי לה אפילו כר"ע. כן העמיקן מוס' ועי' חל"ג.

הגהות הב"ח

א) גב' עקור אילנך שקול חול: (ב) רשב"ם ד"ה ה"מ דיש לו קרקע: (ג) ר"ח אכלן וכו' לקיים כן אלא: (ד) ר"ה האי משבאל וכו' הרי זו ורועה לרופא וכו' ואחר שגדלו קצת מפזרים: (ה) ר"ה משיפולא וכו' כל הקרקע מושליל האילן: (ו) תוס' ד"ה מכר וכו' ופרין מני אילנא ר"ע: (ז) בא"ד או בשדה גדול י"ב פי' בשדה שיש בו שלשה אילנות דיש לו קרקע מ"מ הא שמשאל דמשייר הקרקע ומאי זו לא עשין דבלא תנא נמי אין לו יותר מתחתיון לפיכך סתמא ושייר לעצמו נטפויי אחי מ"מ כשאמר כדלוי דמשייר מילתא אחי: (ח) בא"ד בעין יפה טפי ממכר דאפילו וכו' כ"ש במקדיש אילן כל"ז ויתבת אתי מנחת: (ט) בא"ד לטעמים דאמר מנחת לזרוע לשם (ערכין: ו) ד"ה אינו וכו' ענין גפן יחיד וכו' מני מערבי המלחמה:

מוסף רש"י

דאי לא שייר לימא ליה עקור אילנך וזיל. ואנן סביר דלעתה כן עיכב את האילנות לעצמו שיהיו אכן לעולם אף לחזור ולטעו אחרים במקומן כדקד שהיה לו חס זה אילנות עד עכשיו (לעומת לזרוע לשם (ערכין: ג) ורדאום את האמצעים. הנוטעין בתוך ריחו הכלוי להיות כין שורה לשורה (שם) כאילו אינם. דכל העומד לעקב עקור דמי ואתמלא היא גזי כלאים (לקמן פג.) ממשפוליה. מקום מושב האילן. עד תהומו (ערכין יד.)

מוסף תוספות

א. ומדנחת לשיורא שייר לפניו קרקע גמור הצריך לאילנות תחתיהן וביניהן ורצויה להן כמלא אורה וסיל. כשצ"א. ב. דלא דמי לבזר דרות הדהך הוא דבר אחר לבזר חוץ מכזר דרות אבל הכא השור הוא מקום האילן. שעת"מ בשם מוס' הלא"ש. ועיי"ש מה שמתקן. ג. אמאי פודה אילנות אבב קרקע רמזין כזאוספות בסוף המסכת. ד. בעין יפה מקדיש וכו' אילנות לבזר וקרקע לבזר ולא שיפדה אילנות אבב קרקע. גמרא ורש"י ערכין יד. וז. ועבודתה ר' טפוחים. ר"ש כלאים פ"ה מ"ב.

^[1] קורת האילן ופחות מרחוב הענפים ובהכי סגי ליה בקרקע: